

העובדות:

השקעות דיסקונט בע"מ (להלן: דסק"ש) היא חברה ציבורית אשר ניירותיה נסחרים בבורסה. לפיכך, על פי חוק ניירות ערך והתקנות על פיו, חלה חובה על דסק"ש להגיש דוחות תקופתיים שונים הערוכים על פי דרישות החוק והתקנות לרשות ניירות ערך ולבורסה. במועדים הרלבנטיים, חלה עליה חובת הגשה של דוחות אלה (שבוטלה בינתיים) גם לרשם החברות.

בשנים 1990-1995 החזיקה דסק"ש ביותר מ-25% מהון המניות ומכוח ההצבעה בחברת ישקר, בחברת להבים ובחברת תפרון - כולן חברות פרטיות. על פי החוק והתקנות היה על דסק"ש להגיש ביחד עם הדוחות התקופתיים את הדוחות הכספיים של החברות הנ"ל. עם זאת, לבעלי השליטה באותן חברות פרטיות הייתה בעיה עם העובדה כי הדוחות הכספיים של החברות שבעלותם מתפרסמים ברבים באמצעות רשם החברות והבורסה. לפיכך, כדי למנוע את פרסום הדוחות ברבים, החליטה דסק"ש להשמיט את הדוחות הכספיים של החברות הפרטיות מדיווחיה לרשם החברות ולבורסה, ולצרפם רק לדיווח לרשות ניירות הערך. בית המשפט השלום הרשיע את החברה וכמה ממנהליה בגין עבירות על חוק ניירות ערך. בית המשפט המחוזי זיכה אותם מחמת הספק. מכאן הערעור.

השאלה המשפטית:

מהם יסודות עבירת אי הגשת הדוחות על פי סעיף 36 לחוק ניירות ערך?

בית המשפט העליון פסק (מפי השופטת איילה פרוקצ'יה):

1. חובת הדיווח החלה על חברה ציבורית

- א. סעיף 36 לחוק ניירות ערך עוסק בחובת דיווח לרשויות הפיקוח החלה על תאגידי הכפופים להוראותיו של חוק זה. החוק מחייב תאגיד שניירות הערך שלו רשומים למסחר בבורסה להגיש לרשות לניירות ערך, לרשם החברות ולבורסה עצמה דוחות שונים לפי תקנות שיקבע שר האוצר.
- ב. תאגיד מדווח, על פי סעיף 36, חייב בראש וראשונה בפרסום דוחות כספיים שנתיים. אופן הגשתם של הדוחות הכספיים השנתיים הוסדר בתחילה בתקנות ניירות ערך, שקבעו כי על הדוחות לשקף את מצב עסקי התאגיד ותוצאות פעולותיו העסקיות בתקופת הדו"ח. כן הורו התקנות כי לדו"ח השנתי יש לצרף את דוחותיהן של חברות מסונפות של התאגיד, למעט דוחות שאינם מהותיים לעסקי התאגיד. חברה מסונפת היא חברה אשר התאגיד המדווח מחזיק לפחות 25% מן הערך הנקוב של הון המניות המונפק שלה או מכוח ההצבעה בה, או רשאי למנות לפחות 25% ממספר מנהליה.
- ג. בשנת תשנ"ג בוטלו התקנות הישנות והוחלפו בחדשות. תקנות אלה חלות על הדוחות הכספיים הערוכים לשנת הדיווח המסתיימת ביום 31.12.92 ואילך. הוגדרה בהן, לראשונה, "חברה כלולה" - שהיא חברה שהשקעת התאגיד בה כלולה בדוחות התאגיד על בסיס השווי המאזני. גם את דוחותיה הכספיים של חברה כלולה יש לצרף לדו"חות התאגיד המדווח לשנת הדיווח למעט דוחות שאינם מהותיים לעסקי התאגיד.
- ד. ייעודו של הדוח התקופתי לספק לציבור המשקיעים מידע עדכני אודות מצב עסקי התאגיד ואודות אחזקות בעלי המניות בהון החברה. הדוח התקופתי מהווה מעין "תשקיף זוטא" ועדכון של תשקיף החברה לשנת הדיווח, ויש לכלול בו כל מידע שהינו מהותי לשיקוליו של משקיע סביר השוקל אם לרכוש או למכור ניירות ערך של התאגיד המדווח. את הדו"ח יש להגיש בכל שנה בתוך שלושה חודשים מתום שנת הדיווח של התאגיד.

- א. סעיף 53(א)(4) לחוק ניירות ערך קובע כי מי שלא מקיים הוראה מהוראות סעיף 36 לחוק עובר עבירה פלילית. בענייננו, **היסוד העובדתי בעבירה עוסק בשני מצבים אפשריים: האחד - אי קיום הוראה מהוראות סעיף 36 לחוק, המטיל חובת דיווח על תאגיד מדוות. השני - גרימה לכך שבדו"ח או בהודעה על פי החוק או התקנות יהיה פרט מטעה.** מדובר בעבירה התנהגותית, ולכן אין חשיבות לשאלה אם משקיע הוטעה בפועל כתוצאה מאי הדיווח, או מהכללת פרט מטעה בדיווח. **היסוד הנפשי בעבירה דורש כי מבצע העבירה יעשה זאת "כדי להטעות משקיע סביר".** הסעיף קובע חזקה לפיה מי שחלה עליו החובה להגיש דו"ח או הודעה כאמור, ונמנע מהגשתם במועדים שנקבעו או שמסר אותם שלא בהתאם לדרישות הרשות, **הרי שזו ראייה לכאורה כי עשה כן על מנת להטעות משקיע סביר.**
- ב. סעיף 34כא לחוק העונשין קובע כי אם ניתן דין לפירושים סבירים אחדים לפי תכליתו, יוכרע העניין לפי הפירוש המקל ביותר עם הנאשם. **הפירוש המקל עם הנאשם יחול רק כאשר הדין הפלילי ניתן למספר פירושים סבירים ושווי משקל, אשר כל אחד מהם מגשים בדרכו את תכלית הדין.** כאשר קיים רק פירוש סביר אחד המגשים את תכלית הדין הפלילי יש לנהוג על פיו, ובנסיבות הללו אין תחולה לכלל הפרשנות המקל עם הנאשם.
- ג. תכלית הנורמה הקבועה בסעיף 53(א)(4) לחוק טמונה בעקרון הגילוי הנאות. נורמה זו מבוססת על ההכרה בחשיבות זרימת מידע מלא בין הגורמים השותפים לפעילות בשוק ההון, ונועדה להבטיח כי ההשקעה בשוק ההון תתבסס על נתונים מלאים ואמיתיים שיאפשרו קבלת החלטות מושכלות של המשקיע שאין בידו מקורות מידע עצמאיים משלו. בנוסף היא נועדה למנוע מעשי מרמה ולשמור על אמון הציבור בשוק ההון, וכן להרתיע בעלי כוח בחברות הציבוריות, ולפקח על מהלכיהם.
- ד. אין חולק כי מתקיימת בענייננו החלופה הראשונה של היסוד העובדתי המתייחסת לאי קיום חובות הדיווח של דסק"ש, תוך הפרת הוראות סעיף 36 לחוק והתקנות על פיו, המחייבים צירוף דוחות החברות הכלולות לדוחות החברה המדווחת.
- ה. **היסוד הנפשי שבעבירה על סעיף 53(א)(4) לחוק ניירות ערך מתרכז בביטוי "והכל כדי להטעות משקיע סביר".** משמעות הדבר היא כי לצורך גיבוש העבירה אין די בקיום הנתון כי אדם נמנע מדיווח על מצב התאגיד בהתאם לסעיף 36 לחוק, או הגיש דיווח שהיה בו פרט מטעה. גיבוש יסודות העבירה מותנה בכך שחלופות עובדתיות אלה נעשו "כדי להטעות משקיע סביר".
- ו. כאמור, מדובר בעבירה התנהגותית, ולפיכך מחייבת מחשבה פלילית, הדורשת מודעות ביחס ליסודות העובדתיים בעבירה שהם הרכיב ההתנהגותי והנסיבתי של העבירה, קרי: נדרשת מודעות הנאשם לכך שהוא לא הגיש דיווח כנדרש על פי החוק, או שהגיש דיווח שכלל פרט מטעה. בנוסף, נדרשת מטרה להטעות משקיע סביר. **מדובר ביסוד נפשי מסוג "מטרה" שעניינו הרצון או השאיפה להשגת יעד מסוים.** המניע שהביא את הנאשם לאי קיום חובת הדיווח או להכללת פרט מטעה בדיווח אינו רלבנטי. קיום המטרה להטעות את המשקיע הסביר הוא הקובע.
- ז. יסוד הנפשי מסוג "מטרה" מצריך קיום ראיות ישירות או נסיבתיות כי מטרת הנאשם בהפרת חובות הדיווח הייתה להטעות משקיע סביר. אולם, גם אם ראיות שכאלה אינן בנמצא, ניתן להיזקק להלכת הצפיות, שמשמעה בהקשר זה הוא כי יש לראות את מודעות הנאשם להתממשות ההטעיה של משקיע סביר כאפשרות קרובה לוודאי כשקולה לקיום מטרה להטעות משקיע סביר.

ח. סעיף 20(ב) לחוק העונשין קובע, כי "לעניין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן". המונח "כוונה" מוגדר בסעיף 20(א)(1) לחוק כ"מטרה" לגרום לתוצאות המעשה, והוא מכוון לעבירות שהתוצאות מהוות חלק מפרטי העבירה, וכך גם מתפרש עקרון הצפיות הסטטוטורי שבסעיף 20(ב) לחוק. החוק מחיל את הלכת הצפיות על עבירות תוצאתיות, אך הפסיקה הכירה בכך כי ניתן להחיל את ההלכה גם על עבירות התנהגותיות, בכפוף לצורך לבחון את מידת התאמתה של הלכת הצפיות לעבירה הספציפית.

ט. הלכת הצפיות הוחלה בפסיקה גם על עבירות על פי סעיף 53(א)(4) לחוק ניירות ערך, ונפסק כי **במקרים בהם לא ניתן להוכיח במישרין כי עמדה לנגד עיני הנאשם מטרה להטעות משקיע סביר יש להיזקק להלכת הצפיות**. מסקנה זו מתבקשת מהתכלית המונחת ביסוד סעיף העבירה ליתן הגנה נאותה לשוק ניירות הערך ולמשקיעים הפועלים בו, ולתת ביטוי אפקטיבי לחובת הגילוי הקבועה בחוק, שהיא אבן יסוד בדיני ניירות ערך ותנאי לפעילות תקינה והוגנת בשוק ההון.

3. קיומו של היסוד הנפשי בנסיבות המקרה

א. בענייננו, דסק"ש ומנהליה לא התכוונו באופן ישיר להטעות את המשקיע הסביר באי צירוף דוחות החברות הכלולות לדיווחיה של חברת דסק"ש. סיבת אי צירוף דוחות החברות הכלולות לדיווחי דסק"ש נבעה מדרישת הבעלים של ישקר שלא לחשוף סודות עסקיים של חברה זו בשל חשש לפגיעה ביכולת התחרות העסקית שלה בשוק. דסק"ש קיבלה על עצמה את הדרישה כדי להימנע מקרע עם הנהלות החברות הפרטיות מחשש לפירוק מבנה האחזקות התאגידי. אילו הסתכם יסוד המחשבה הפלילית במטרה להטעות משקיע סביר, ניתן להניח כי היה קושי בהוכחת היסוד הנפשי בנאשמים, שכן המטרה שעמדה אי חשיפת דוחות החברות הכלולות לא הייתה לפגוע במשקיעים אלא בעיקר לכבד את רצון החברות ולהימנע ממשבר עסקי עימם.

ב. עם זאת, הלכת הצפיות מתקיימת בנאשמים. ראשית, מעמדה של דסק"ש בשוק ההון הושפע מפעילותן של החברות המוחזקות על ידה, כך שלא ניתן היה לקבל החלטה מושכלת הקשורה בפעילות בנייר הערך שלה בלא שמלוא נתונין של החברות הקשורות הוצג בפני המשקיע. שנית, בהשמטת דוחות החברות הכלולות מדוחות דסק"ש היה כדי להטעות משקיע סביר, שכן זה אינו יכול לעשות בחירה מושכלת מבלי שכלל החומר והנתונים יונחו בפניו בצורה מלאה וכוללת. שלישית, מנסיבות המקרה עולה כי מנהלי דסק"ש היו מודעים באופן מלא לחובתם לצרף את דוחות החברות הכלולות לדוחות דסק"ש.

ג. לעניין תחולת הלכת הצפיות, **אין משקל לעובדה כי המניע לאי מסירת המידע לציבור נועד למנוע סכסוך הנהלות החברות הכלולות, להבדיל מכוונה ישירה לפגוע במישרין בהחלטת המשקיע הסביר**. המניע איננו חלק מיסודותיה של הלכת הצפיות והוא אלמנט חיצוני למרכיביה המתמקדים במקרה זה בקיום מודעות, להבדיל מכוונה, בדבר אפשרות בדרגה קרובה לוודאות, להתממשות הטעייה של משקיע סביר עקב חסרונם של דוחות החברות הכלולות מדיווחיה של דסק"ש.

א. כאמור, סעיף 53(א)(4) לחוק ניירות ערך קובע חזקה ראייתית כי מי שנמנע מלהגיש את הדוחות או ההודעות לבורסה, תהיה זו ראייה לכאורה כי עשה כן במטרה להטעות. משמעות החזקה הראייתית היא כי, בהתקיים הנסיבות המפורטות בה, קמה הנחה לכאורה, הניתנת לסתירה, כי נתקיים היסוד הנפשי של כוונה להטעות משקיע סביר בנאשם. תכליתה של החזקה היא להגביר את יכולת האכיפה של רשויות הפיקוח באמצעות הנורמה הפלילית, על מנת להבטיח זרימת מידע מלא ועדכני באמצעות הדו"חות השונים לידי ציבור המשקיעים.

ב. לשון החוק אומנם קובעת כי החזקה הראייתית חלה רק על מצב שבו התאגיד המדווח נמנע כליל מהגשת הדיווח, אך פרשנותה התכליתית של החזקה הראייתית מביא למסקנה כי מתפרשת גם על מצב שבו הדו"ח אומנם הוגש אך הושמטו ממנו פרטים מהותיים החייבים בדיווח.

ההחלטה:

הערעור התקבל.